

MOLITVA VJERNIKA (Povijesni pregled i pastoralna primjena)

Molitva vjernika je zacijelo jedna od najljepših prinosa liturgijske obnove. Uvedena ponovno u liturgijska slavlja pred desetak godina, ona je danas u najširoj primjeni. Smatramo, međutim, da se katkada u toj primjeni postupa neozbiljno i površno, što je na štetu same molitve i vjernika. Ovdje ćemo stoga — oslanjajući se osobito na članak dr. Benvina¹ i na pastoralna izlaganja P. Gelineau-a² — nešto reći o toj obnovljenoj molitvi unutar misnih slavlja.

Povijesni razvoj vjerničke molitve

Kršćani su od starine u mnogim prigodama htjeli uprisutniti Kristovu riječ: »Valja svagda moliti i nikada ne sustati« (Lk 18, 1). Osobito su to činili u časovima kada su se sastajali da zajedno slave Večeru Gospodnju i da lome kruh. Kod sv. Pavla možemo čitati: »Dakle, preporučujem prije svega da se obavljaju prošnje, molitve, molbenice i zahvalnice za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svoj bogoljubnosti i ozbiljnosti. To je dobro i ugodno pred Spasiteljnom našim Bogom koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (1 Tim 2, 1—4).

Iz citiranog teksta sv. Pavla vidno je da se tu radi o četiri vrste molitava: prošnje, zazivi, molbe i zahvale. Očito je također da zajednica vjernika u svojim molitvama misli na mnoge potrebe i da uključuje sve ljude.

Već je u samim počecima Crkve takvoj vrsti molitava dano istaknuto mjesto unutar bogoslužja. Postoje vrlo stara svjedočanstva koja nam govore da se takve molitve smještalo u euharistijske sastanke. Sv. Justin (oko 150) u svojoj Prvoj apologiji doslovno piše: »U dan koji se zove dan sunca svi, bilo da stoje u gradovima ili po selima, sastaju se na jednom te istom mjestu. Tu se čitaju apostolske uspomene i proročke spise onoliko koliko vrijeme dopušta. Kada je čitanje završeno, onaj koji predvodi uzima riječ da upozori i potakne na nasljedovanje te lijepe pouke. *Zatim se svi dignemo i zajedno na glas molimo.*«³

Takva vjernička molitva bila je gotovo posvuda u praksi u prvim stoljećima kršćanstva: u Aleksandriji, Egiptu, Antiohiji, Siriji, Italiji, Sjevernoj Africi, Galiji, i drugdje. Prosper Akvitanski će zato s time u vezi moći kazati: »Nema kraja na svijetu gdje kršćanski narod ne bi molio takvih molitava.«⁴

¹ **Molitva vjernika Ecclesiae peregrinantis**, u: Bogoslovska smotra (Zagreb) 1973, br. 1, str. 100 sl.

² **Pastoralna teologija liturgijskih slavlja**, prijevod s franc., KS, Zagreb 1973, str. 239—251.

³ Citirano prema: **Le dimanche** (zborni djelo), Cerf (Paris), 1965, str. 101.

⁴ Citirano prema dr. A. Benvin, nav. dj., str. 104.

Na žalost, ta je molitva polako iščezla u misi rimskog obreda. Posljednje pisano svjedočanstvo postojanja molitve vjernika u misi potječe iz kraja 5. st. Zanimljivo je usput spomenuti da su je ukinuli dva pape koji su inače vrlo zaslužni za liturgijski život svoga vremena. Prvi od njih, Papa Gelazije (492—496). uvest će na početku mise litanjske zazive, vrlo vjerojatno po istočnjačkom uzoru. Drugi, papa Grgur Veliki (590—604), izostavit će i te zazive. U misi će kao trag tih zaziva ostati samo *Kyrie eleison*. »Rimska misa, molitveno osiromašena, stupit će u srednji vijek i ostati stoljećima bez jednog od temeljnih nosača liturgijskog događanja i aktivnog sudjelovanja naroda: vjerničke molitve.«⁵

Uza sve to, u mnogim će krajevnim Crkvama Zapada ta molitva preći u neki drugi oblik i na taj način sačuvati svojevrsni kontinuitet. Predvodnici bogoslužja predvode zajedničke molitve na narodnom jeziku u obliku niza prošnji i kazivanja nakana. To se obično radilo iza homilije.

Nije dovoljno proučeno koliko je stara molitva vjernika kod nas Hrvata. Znano nam je da se npr. u hvarskoj biskupiji molila od davnina. Po nekim drugim krajevima, npr. u Bosni, trag vjerničke molitve naziremo u moljenju Očenaša za različite nakane, osobito za pokojne.

Sigurni i izvorni trag molitve vjernika u rimskoj liturgiji sačuvao nam se je u svećanim molitvama na Veliki petak (*orationes sollemnes*, za Crkvu, za papu, i dr.). Ostatak te molitve može se vidjeti i u molitvama prilikom podjeljivanja svetih redova, što se nadovezuju na litanije Svih svetih.

Nije nimalo čudno što su liturgičari jako žalili što molitva vjernika ne stoji u obredu rimske mise naših dana. Njihova istraživanja su pomogla da se njezin povratak pospješni. Među njima se osobito istakoše P. Jungmann koji je molitvu vjernika nazvao »časnim ostatkom liturgijske tradicije« i A. Bugnini koji za nju reče da je »biser izgubljen tokom stoljeća«.⁶

U istočnim obredima liturgijski tip molitve vjernika ostao je na svom izvornom mjestu: pri kraju službe riječi. Sabor u Lodiceji (IV. st.) odredio je da budu tri molitve: za katekumene, za pokojne i za vjernike. Prva se od njih molila tiho a druge dvije glasno. Na egipatskom liturgijskom području u prvim je stoljećima te molitve predvodio biskup, kasnije đakon, a od IV. st. sam predvodnik bogoslužja.⁷

U času kada je molitva vjernika gotovo posvuda nestala u zapadnoj Crkvi, dolazi Drugi vatikanski sabor koji je obnavlja. Tajnik Vijeća za provedbu uredbe o sv. bogoslužju, A. Bugnini, obećava da će posebna skupina stručnjaka sakupiti posebne obrasce molitve vjernika iz liturgijske i patrističke tradicije. Na taj način, Drugi vatikanski sabor, obnavljajući

⁵ A. Benvin, nav. dj., str. 105.

⁶ usp. o. Martin dr. Kirigin OSB, *Molitva zajednice*, u: *Služba Božja* (Markarska), V/1965, br. 1, str. 23.

⁷ usp. J. A. Jungmann, *Missarum sollemnia*, francusko izdanje (Aubier—Paris), II, str. 255.

liturgiju u cijelosti i u pojedinostima, uspostavlja ono što je bilo zamrlo pred skoro tisuću i pet stotina godina. Sabor je molitvi vjernika dao opet njeno izvorno mjesto.

Oblik i ime vjerničke molitve

»Vjernička molitva unutar bogoslužja jest onaj žarišni trenutak liturgijskog događaja, kad zajednica vjernika diže svoj duh i srce k Bogu, kad sebe ostvaruje i doživljava kao moliteljica. Ta molitva jest djelo koje provire iz njene duše, gdje trepte obuzetost, čeznuća, tjeskobe i nadanja prisutnih vjernika koji su hic et nunc okupljeni u ime Isusovo na molitvu, i to kao zajednica.«⁸

Iz takvog je molitvenog ozračja nastao jednostavniji i svečaniji oblik molitve vjernika.

Svečaniji oblik susrećemo u Aleksandriji, gdje se sastoji od poziva, predvodnikove molitve i odgovora zajednice (»Amen«). U zapadnoj liturgiji svečani oblik se zadržao u Rimu, u već spomenutim svečanim molitvama na Veliki petak.

Jednostavniji oblik sačuvao se u liturgijama istočnog obreda. Taj oblik je preuzela posaborska liturgijska obnova na Zapadu. Oblik se sastoji od poziva, nakana i odgovora zajednice. Na koncu je zaključna molitva predvodnika.

U svojem povijesnom razvoju, vjernička je molitva poprimila više naziva. Ovdje nabrajamo neke od tih.

1. *Zajednička molitva*. Taj naziv je vrlo star. Sreli smo ga kod sv. Justina, sredinom drugog stoljeća. Nedostatak tog naziva je možda u tome što se svako liturgijsko okupljanje može nazvati tim imenom.

2. *Vjernička molitva*. Taj naziv je izvorno označavao molitvu zajednice krštenih vjernika, koji su, nakon otpusta katekumena za vrijeme misnih slavlja, molili za različite nakane.

3. *Sveopća molitva*. Ona je sveopća u tom smislu što je zaista molitva svih sabranih vjernika i što je namijenjena za sve ljude.

4. *Zagovorna molitva*. Tako je najčešće zovu istočnjačke liturgije. Izraz je dobar, ali je dosta neodređen, jer zagovornih molitava ima u različitim dijelovima euharistijskog slavlja, posebno u kanonu.

5. *Litanijske molitve*. To je redovito noviji oblik koji se sastojao od niza zaziva (Srcu Isusovu, Bl. D. Mariji ili svecima), pri čemu se zapravo ne iznose nekakve nakane, nego zazivi.

⁸ A. Benvin, nav. dj., str. 100.

Redosljed nakana vjerničke molitve

U uvodnim napomenama obnovljenog misala Pavla VI. kaže se doslovno: »U sveopćoj ili vjerničkoj molitvi narod moli za sve ljude i tako izvršava svoju svećeničku ulogu... Sastojat će se od prošnji za svetu Crkvu, za državnike, za one koji su pritisnuti raznim nevoljama, kao i za sve ljude i za spasenje svega svijeta (IGMR, 45). U slijedećem broju uvodnih napomena te se nakane još preciznije određuju: »Redosljed nakana bit će redovito ovaj:

- a) za potrebe Crkve,
- b) za državnike i za spasenje svega svijeta,
- c) za pritisnute bilo kojom teškoćom,
- d) za mjesnu zajednicu.

Ono što se u IGMR jezgrovito kaže, vrlo je indikativno za pastoralnu primjenu. Molitva vjernika se prema tim uputama izražava u četverostrukoj raspodjeli temeljnih prošnji. Ovdje ih kratko komentiramo.⁹

a) *Potrebe sveopće Crkve i njezinih članova.* Crkvu ovdje treba gledati kao zajednicu hijerarhije koja predvodi narod Božji i kao vjernike koji na različitim razinama i u različitim prilikama svjedoče radom i životom. Takvo poimanje određuje i nakane: za predvodnika Crkve (papu), za biskupe, svećenike, katekumene; zatim za život vjernika u misijama, za jedinstvo, za zvanja i sl.

b) *Potrebe svijeta i svih ljudi.* Pri tom se misli na velike vremenite potrebe, bile one vezane s Crkvom ili ne: za one koji vladaju, za mir, za društvene i gospodarske probleme, za slobodu i napredak društva, za radnike, zemljoradnike, za intelektualce. Sve to može biti izvan područja Crkve, ali se nje tiče, jer Crkva živi »radost i nadu, žalost i tjeskobu« ovoga svijeta, kako se to kaže u koncilskoj konstituciji »Lumen Gentium« (br. 1).

c) *Oni koji trpe ili se nalaze u teškoćama.* Ta nakana sadrži prošnju za sve kojima na putu stoje zapreke ili ih snalaze teški problemi: neza-posleni, bolesni, siromašni, neuki, žrtve nesretnih slučajeva, gladi, poplava, zapušteni ili odbačeni i sl. Dakako, uz mnogostruku i tešku fizičku bijedu, treba imati na umu da postoji moralna i duhovna bijeda. Tom nizu se može dodati ili u nj uključiti molitve za pokojne.

d) *Liturgijski skup i mjesna zajednica.* Ta liturgijska zajednica mora svjedočki prednjačiti, ali kako je sastavljena od slabih ljudi, za nju je također potrebno moliti. U te nakane treba svakako uključiti one koji se spremaju da osnuju obitelj, za krizmanike, za bolesne, nastradale i preminule iz župske zajednice. Molitva za nazočne bit će u zaključnim nakana-

Kad tako određujemo prostor molitve vjernika, onda je jasno od kolike je važnosti da se pri sastavljanju svestrano i ozbiljno izrazi sadržaj tih molitava. Treba izbjegavati novinarski senzacionalizam, ali paziti da

⁹ Ovdje se posebno oslanjamo na izlaganje P. Gelineau-a, nav. dj., str. 243—244.

se ne ispušta molitva za teške događaje ili uspješno obavljene poslove o kojima nas informira dnevni tisak ili druga sredstva međuljudskog sporazumijevanja. Sve to, s druge strane, treba dovesti u vezu s Božjom riječi. Molitva vjernika je govor čovjeka u ogledalu Božje riječi.

Kod sastavljanja molitve vjernika važno je pripaziti i na literarni oblik. On mora biti jasan, razumljiv, dostupan sadašnjem čovjeku, prisutnoj zajednici. Potrebno je također da nakane budu navještene kako dolikuje. Ovdje vrijede ista pravila lijepog čitanja kao za čitavo bogoslužje riječi, pa sve druge dijelove bogoslužja.

Način izvođenja vjerničke molitve

Izvoditelj vjerničke molitve jest čitava zajednica sabranih u Kristovo ime: puk i predvodnik. Upute misala Pavla VI. u vezi s tim određuju slijedeće: »Na misnika spada da predvodi prošnju, da s nekoliko riječi pozove vjernike na moljenje i da prošnju zaključi molitvom. Poželjno je da molitvene nakane govori đakon ili pjevač, ili netko drugi« (br. 47).

Uz predvodnika liturgijskog zbora, koji je u euharistijskom slavlju uvijek prezbiter, i koji vjerničku molitvu otvara i zaključuje, ulogu najavljivanja nakana treba dati đakonu. Upute, međutim, ne ograničuju tu ulogu samo na đakona. Najavljivati nakane može i svaki prikladni pojedinac iz zajednice vjernika. Važno je da onaj koji najavljuje nakane bude svjestan da djeluje u ime zajednice.

Sabrana zajednica nakon predloženih nakana redovito odgovara: »Gospodine, smiluj se«, »Gospodine, usliši nas« ili »pomiluj nas«. Poželjno je da se ti odgovori nekada izvode pjevanjem. Također bi trebalo da se barem katkada zajednicu pozove na kratku šutnju nakon izrečenih molitvenih nakana, da bi svaki pojedinac mogao svoje osobne prošnje uključiti u zajedničke molitve. Pri tome treba voditi računa o duhovnoj zrelosti prisutnih, što će određivati i izbor pučkog sudjelovanja.

Svrha nakana je da kod liturgijskog skupa probudi molitveno raspoloženje. Da bi se to što uspješnije postiglo, poželjno je da nakane budu kratke, sažete i dostupnog sadržaja za najobičnijeg vjernika. Redovito će biti najbolje da završetak bude uvijek isti, tako da se sabrana zajednica lako uključi u odgovor. Na taj se način zajednica vjernika ucjepljuje u tkivo Crkve i doživljava je kao živi organizam. »Liturgija nas uči da Crkvu ne promatramo u teoriji, kao teološku kategoriju ili katekizamsku definiciju, nego prvenstveno kao skup živih ljudi, kao konkretni narod, narod Božji na putu koji ide u susret svome Gospodinu pa dok vjeruje i radi, žrtvuje se i nada, on moli, traži i pita, ište i prosi, vapi i više za pomoć. To je naime bit vjerničke molitve da je prozbeni i zagovorna molitva.«¹⁰

¹⁰ A. Benveniste, nav. dj., str. 111.

Molitvu vjernika treba praktimirati i u liturzijskim skupovima izvan mise, kao kod sprovoda, kod krštenja, vjenčanja i sl. U uputama novog misala se u svezi s tim daje slijedeće ovlaštenje: »No, kod nekog posebnog slavlja, kao što je potvrda, vjenčanje, sprovod, red se nakana može pobliže odnositi na određenu posebnu zgodu« (br. 46).

Konačno, molitva vjernika je pod nazivom »molbenica«, unesena i u novi rimski časoslov. Ta novost u obnovljenom časoslovu zaista je i njegovo veliko obogaćenje.

»Biser izgubljen tokom stoljeća« opet je u našim rukama. Zacijelo svatko želi da molitva vjernika i dalje ostane biser. Smatramo ipak da svatko nije sposoban vaditi i priređivati taj biser »iz dubinâ«. Predvodnici slavlja će stoga dobro učiniti da poštuju barem temeljne norme koje nam Crkva s tim u vezi pruža. Bit će to za dobro i za pojedince i za sav puk Božji.

BIB

»I vidjeh: sedmorici anđela što stoje pred Bogom dano je sedam trublja. I drugi jedan anđeo pristupi i sa zlatnom kadionicom stane na žrtvenik. I dano mu je mnogo kâda da ga s molitvama svih svetih prinese na zlatni žrtvenik pred prijestoljem. I vinu se dim kadioni s molitvama svetih iz ruke anđelove pred lice Božje« (Otk 8, 2—4).
